УДК 378. 22 : 796 / 799: [373]

Зайцева Ю.В.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РОБОТИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті проаналізовано сучасний стан підготовки вчителя до організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, на основі цього ми виділили проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Показано необхідність у підвищенні ролі та розширенні функцій педагогічної практики як важливого чинника формування й розвитку організаторських навичок у студентів.

Ключові слова: *професійна підготовка, проблеми підготовки, майбутні учителі фізичної культури, фізкультурно-спортивна робота.*

Постановка проблеми

Орієнтація вищої педагогічної освіти України на досягнення відповідності стандартам Європи вимагає пошуків оновлення змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів, зокрема й у галузі фізичної культури і спорту [8]. Вихідні концептуальні положення у забезпеченні професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України відображено в основних нормативно-правових документах: Національній доктрині розвитку освіти України, Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про фізичну культуру і спорт".

В умовах науково-технічної революції зростає потреба суспільства у висококваліфікованих педагогічних кадрах, які виявляють свідоме відповідальне ставлення до своєї професійної діяльності. Р.Ф. Ахметов та В. К. Шаверський [1] вважають, що підготовка професіонала – справжнього фахівця своєї справи – має здійснюватися з використанням найновітніших технологій, методик, освітніх інновацій, з використанням набутого вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У контексті даного питання вагомим є те, що існує значна кількість наукових і методичних праць, у яких проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури має багатоаспектне теоретичне висвітлення. Професійну підготовку фахівців у галузі фізичної культури досліджували: М.В. Карченкова, Р.Ф. Ахметов, М.Я. Вілєнский, В.М. Видрін, А.О. Шевченко, В.І. Маслов, Г.Ю. Куртова, А.Л. Турчак, Е.С. Вільчковський, Б.М. Шиян, В.І. Завацький, А.В. Цьось, Ю.М. Шкребтій, М.Т. Данилко та ін. Проблему психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до позакласної роботи зі школярами вивчали: І.Д. Бех, А.Л. Турчак, О.А. Стасенко, Н.В. Перепелиця. Вдосконаленням методики позакласної роботи в школі займається ряд вчених-педагогів, серед яких О.І. Бичук, О.П. Безкопильний, О.З. Лєонов, Я.М. Ніфака, В.В. Шерета та ін. Підготовку майбутніх учителів до організації спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи у школі досліджували: Б.А. Максимчук, Л.І. Іванова, В.К. Валієва, Є.А. Захаріна, Г.І. Панченко, Я.М. Ніфака та ін.

Формулювання цілей статті: проаналізувати сучасний стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці, виділити проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу

На сьогодні вже існує велика кількість праць, брошур, книг, у яких досліджено проблему підготовки майбутніх учителів. Важливі результати систематизували та узагальнили дослідники Ахметов Р.Ф. та Шаверський В.К. [1], автори виокремили різні аспекти, що знаходяться в полі зору дослідників, а саме:

– психологічні основи педагогічної майстерності вчителя;
– медико-біологічна, валеологічна й екологічна підготовка;
– ступенева система підготовки;
– спортивна та професійно-педагогічна підготовка;
– викладання окремих спортивно-педагогічних дисциплін у структурі підготовки вчителя;
– підготовка до пошукової роботи;
– використання інноваційних технологій у процесі формування професійної майстерності фахівців фізичної культури.

Загалом у сучасних умовах простежується тенденція комплексних наукових досліджень проблем підготовки вчителя фізичної культури. Особливо актуальними є дослідження готовності вчителів фізичної

культури до професійної діяльності як до комплексного, інтегративного стану, що тісно поєднує теоретичну й практичну підготовку фахівців. Професійна готовність учителя фізичної культури характеризується досить складним змістом та структурою і включає психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізичну й фізичну готовність [2].

Ми погоджуємось з думкою Стасенко О. [9], який підкреслює, що в процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури важливо розвивати її складники. Одним із них є організаційний компонент професійної підготовки. Також автор зазначає, що майстерність учителя фізичної культури виявляється в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями, тобто в управлінні всією фізкультурно-спортивною діяльністю школярів. Виникає необхідність досконало володіти методами організації навчально-тренувального процесу, вміти залучати дітей та молодь до систематичних і активних занять фізичною культурою і спортом. У зв'язку з цим перед професійною освітою постає завдання, пов'язане з оволодінням майбутніми вчителями фізичної культури методами організації оздоровчої, фізкультурної та спортивної роботи, спрямованими на оптимальне використання найрізноманітніших форм і методів фізичного виховання дітей та молоді.

На підставі аналізу дослідження Рядинської І.А. [8] можна зазначити, що ефективними складовими праці сучасного педагога є синтез знань і вмінь щодо організації та оптимізації навчальної та позанавчальної сфери діяльності. В сучасний період розвитку суспільства підвищуються вимоги до вчителя фізичної культури здатного до організації фізкультурно-спортивної роботи, адже збільшується кількість спортивних секцій і оздоровчих груп, тому незмірно зростає значення фізичної культури і спорту у навчальній та позанавчальній виховній роботі зі школярами. Виникає необхідність озброєння вчителів фізичної культури ефективними засобами і оригінальними методиками організації фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ми поділяємо думку Панченко Г.І. [7] про те, що організація спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи, це насамперед, не форми і зміст, а організований педагогічний процес, у якому органічно поєднуються вплив вчителя з активною самодіяльністю учнів, їхньою свободою у виборі видів такої діяльності.

Паралельно з цим проаналізовано працю Максимчук Б.А. [5], у якій автор виділив найбільш актуальні аспекти в професійній підготовці фахівців: оволодіння вміннями і навичками освоєння передового досвіду і наукових досягнень в персональній і суміжних сферах професійної діяльності; вміння й навички постановки завдань з інноваційних перетворень у конкретних сферах професійної діяльності; вміння і навички організації інноваційних перетворень у технологіях і інфраструктурах конкретних видів професійної діяльності.

Більше того, Ахметов Р.Ф. та Шаверський В.К. [1] підкреслили, що новітні технології навчання деякими вченими (В. Власов, Т. Круцевич, М. Зайцева) розглядаються, з одного боку, не просто як форма отримання знань, а як процес розвитку в студентів креативних здібностей, що дає змогу перетворювати знання в частину особистого буття та свідомості людини. З іншого – як формування вчителя-новатора, який повинен упроваджувати в навчальний процес нові інноваційні технології, засвоювати систему знань, формувати особисте ставлення до будь-якої проблеми, розглядаючи її з різних позицій.

Ми згодні з дослідником Максимчук Б.А. [5], який зазначив, що система підготовки у вищих навчальних закладах спрямована на теоретичне осмислення професійної діяльності (предметів навчального плану), а не на професію загалом. Це, в свою чергу, призводить до того, що окремі дисципліни навчального плану втрачають властиву їм суттєву важливість для підготовки майбутнього вчителя фізичної культури – як організатора фізкультурно-спортивної роботи.

Про це свідчить дослідження Рядинської І.А. [8], в якому автор систематизувала та узагальнила основні форми підготовки майбутніх фахівців, які систематично використовувалися викладачами вищих педагогічних закладів України, це були лекції, проблемні лекції, семінари й практичні заняття, провідними методами – бесіди, диспути або дискусії, демонстрація схем, таблиць, малюнків, натуральний показ і виконання різноманітних фізичних вправ. Було розроблено й упроваджено в практичну діяльність нові проблемні лекції, тематичні спецкурси й спецсемінари, факультативні курси, науково-методичні й читацькі конференції, педагогічні тренінги, ділові й рольові ігри, ситуаційні й пізнавальні завдання.

На думку Захаріної Є.А. [3], знання, навіть систематизовані, отримані поза зв'язком з практичною діяльністю, залишаються часто незатребуваними, що призводить до зниження ефективності професійної діяльності випускників вищих навчальних закладів і, як наслідок, до зниження їх конкурентоспроможності на ринку праці.

У своєму дослідженні Іванова Л.І. [4] вказує про необхідність переосмислення мети та підходів у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури; важливості переходу від догматичного навчання до сприяння саморозвитку творчої особистості.

На підставі вищесказаного можна зауважити про ефективність застосування педагогічної практики, де студенти набувають практичного досвіду у плануванні, організації та проведенні різних форм фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Адже завдання практики включають окрім проведення уроків з фізичної культури, організацію і проведення ранкової гігієнічної гімнастики, рухливих перерв, спортивних годин в групах подовженого дня, фізкультхвилинок і пауз; обов'язкову організацію та проведення спортивного свята або змагань, спортивного виховного заходу;

участь у проведенні шкільних занять із загальної фізичної підготовки, секційних занять з видів спорту, тощо.

У системі професійної підготовки вчителів фізичної культури педагогічна практика займає важливе місце, а її зміст, засоби і форми організації на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях сприяють становленню професійних якостей сучасного педагога [6].

Аналіз сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах свідчить про те, що залишається недостатньо вирішеним комплекс проблем, які можна звести до наступного:

1. Здійснений аналіз навчальних планів і програм, показав, що під час розподілу навчального часу окремих дисциплін робиться акцент на самостійну та індивідуальну роботу студентів, зменшилась кількість годин на теоретичну лекційну і практичну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-спортивної роботи;
2. Підготовка майбутніх фахівців переважно орієнтована на теоретичне осмислення професійної діяльності, без врахування значимості практичних знань, умінь та навичок майбутнього фахівця щодо організації і проведення фізкультурно-спортивної роботи;
3. Нестача у навчальному процесі нових науково обґрунтованих, педагогічно доцільних спецкурсів, інтегрованих курсів, педагогічних тренінгів з питань організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах;
4. Недостатня реалізація у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів психолого-педагогічних умов для активного засвоєння теоретичних знань й практичних умінь, навичок організації фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі; проведення занять зі спеціальними медичними групами на належному рівні; оволодіння навичками організації та проведення занять у фізкультурних гуртках та спортивних секціях; набуття навичок організації та проведення масових фізкультурно-спортивних занять та змагань у школі;
5. Короткий термін педагогічної практики є недоцільним для формування професійних умінь і навичок майбутнього організатора різних форм фізкультурно-спортивної роботи;
6. Недостатня підготовка учителів здатних переорієнтувати навчальний процес із звичайного забезпечення потреб організму учнів в руховій активності на вдосконалення особистості шляхом гармонійного розвитку фізичних, психічних та духовних якостей, засобами фізкультурно-спортивної роботи.

Необхідність вирішення цих проблем потребує наукового обґрунтування питань підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, пошуку шляхів їх вирішення та втілення результатів теоретичних досліджень у реальну практичну площину відповідно до вимог сучасної освіти.

Висновки

Аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності – одна з найважливіших у педагогічній науці, про що свідчать численні та різноаспектні дослідження. У контексті даного питання вагомим є те, що існує значна кількість психолого-педагогічних наукових і методичних джерел, у яких сучасні дослідники розглядають певні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, але існуючі розробки і практичні рекомендації не відображають з достатньою повнотою основні положення щодо змісту, форм і методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах у сучасних умовах. Існує необхідність у підвищенні ролі та розширенні функцій педагогічної практики як важливого чинника формування й розвитку організаторських навичок у студентів.

Таким чином, виникає потреба у розширенні й поглибленні ґрунтовних досліджень проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури, пріоритетним завданням якої є підвищення рівня та якості організації фізкультурно-спортивної роботи в системі сучасної освіти.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі варто спрямувати на вивчення інших проблем професійної підготовки студентів, а також на пошук раціональної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Використані джерела

1. Ахметов Р. Ф. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій [Електронний ресурс] / Р. Ф. Ахметов, В. К. Шаверський. – Режим доступу : URL : http://eprints.zu.edu.ua/1519/1/07arfzit.pdf. – Назва з екрану.
2. Данилко М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури / М.Т. Данилко. – 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту. – Луцьк, 2000.

3. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи в умовах сучасної парадигми освіти / Є. А. Захаріна // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2011. – № 2. – С. 247-251.
4. Іванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів / Л.І. Іванова. – 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Київ, 2007.
5. Максимчук Б.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно масової роботи / Б.А. Максимчук. – 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Вінниця, 2007.
6. Однолеток Т. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема / Т. В. Однолеток, М. О. Лянной // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 9. – С. 107-109.
7. Панченко Г. Педагогічні аспекти менеджерської підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах / Г. Панченко // Наукові записки. Сер. Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 97. – С. 212-216.
8. Рядинська І.А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позаурочної роботи з учнями (друга половина XX ст.) / І.А. Рядинська. – 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Харків, 2008.
9. Стасенко О. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл / О. Стасенко // Молода спортивна наука України. – 2009. – Т. 2. – С. 166-172.

Zaitseva Y.V.

MODERN CONDITION AND PROBLEMS OF PREPARATION OF THE TEACHER FOR THE ORGANIZATION OF SPORTS WORK IN SECONDARY SCHOOLS

The article analyses the modern state of preparation of the teacher for the organization of sports work in secondary schools, on the basis of this, we have identified the problems of professional training of future teachers of physical culture. As is the necessity of enhancing and expanding the functions of the pedagogical practice as an important factor of formation and development of managerial skills.

Key words: *professional training, problems of preparation of the future teacher of physical culture, physical culture and sports activities.*

Стаття надійшла до редакції 02.09.2013 р.